

Выпаў снег

(Скарочана)

Іван Грамовіч

Аднойчы раніцай я прахапіўся і ад нечаканасці аж прысеў на ложку. «Няўжо заспаў?» — мільганула тры-вожная думка.

У хаце было зусім светла.

Гэтымі асеннімі досвіткамі, доўгімі і цёмнымі, я прывык раненька ўставаць, паўтараць урокі і выходзіць з дому так, каб паспець на заняткі.

Яркае святло дня мяне напалохала. Няўжо спазніўся ў школу?

Але над ложкам гадзіннік... мерна чэкаў, і стрэлка яго паказвала яшчэ не позні час. Ад чаго ж гэта пабялелі столь, ляжанка і печ, і сцены адсвечваюць белізной? Я прынік да шыбы падвойнай рамы акна і ўсё зразумеў.

На двары ўчарашнія змрочныя будынкі, сад, платы стаялі аснежаныя, і ў хату ад іх лілося белае мяккае святло. Зямля, стрэхі, агарод накрыліся белым покрывам. Лёгкія пушынкi ляталі, кружыліся ў паветры і асядалі на дрэвы, на аголены куст бэзу ў нашым агародчыку пад акном.

Мяне адразу пацягнула з хаты: я надта люблю гэту часіну...

Я хуценька сабраўся, схапіў кніжкі і пабег.

Яшчэ з парога на мяне дыхнула зіма спакойным халодным подыхам. Наўкол сцішылася ўсё. Сырыя

вятры доўгай восені, якія штодня надакучліва шумелі ў галлі бярозы і секлі мне ў твар кроплямі дажджу, сёння замоўклі. Шчокі цяпер прыемна шчыпаў ба-дзёры марозік. А снежная бель адбірала вочы, і на сэрцы ад гэтага рабілася светла і радасна.

Сам сабою набег у думках і завярцеўся на языку верш — леташні ўрок, які наша настаўніца, Ліда Васільеўна, загадвала вывучыць на памяць. Я вывучыў яго і дэкламаваў. І цяпер помню словы:

Мяккі снег лятае пухам,
І канца яму няма.
І нясе сярдзітым духам,
Дзікім сіверам зіма...

З кніжкамі пад пахай я спяшаўся ў школу і глядзеў, як кружацца гэтыя белыя пушынкі, і чамусьці мне яшчэ ўявілася тое, што было летась.

Летась зіма была надта снежная. На вуліцы намяло вялікія гурбы. Платы схаваліся пад снегам, і стрэхі зраўняла з сумётамі.

Я аднае раніцы ішоў у школу па тых гурбах, што вышэй акон, вышэй брам. Ішоў на ўзроўні са стрэхамі хат, дзе дымелі коміны, разносячы прыемныя пахі сьнеданьня. А дарослыя выходзілі на ганак з вёдрамі і глядзелі на мяне, малага, знізу ўгору. Крочыў з кніж-камі вышэй за ўсіх...

Я нават зачапіўся шапкай за сук Мікітавай ліпы. А Мікітава ліпа стаяла высачэзная, як хмара, над усім сялом. Улетку яе разлапістых галін нельга было дастаць, нават праязджаючы па вуліцы з высокім

возам сена. Яна пышна ўздымалася ўгору, а ў той самы дзень пасля мяцеліцы ніжняй галінай сарвала з мяне аблавушку...

У класе Ліда Васільеўна чытала нам пра першы дзень зімы. А я сабе, паглядаючы ў акно, дзе відаць была Мікітава ліпа, сядзеў і думаў, што гэта ж учора яшчэ была восень. А сёння ўжо зіма. Гэта ж ніколі так не адчуеш перамену, як у гэты дзень. Як вясну лета змяняе, не заўважыш. Як лета восень — таксама. А вось як настае зіма — адразу відно з самага світання... Выпаў снег!..

Мы вярталіся са школы, а снег не пераставаў буйнымі пушынкамі сыпацца на дол. Кругом было прыволле белых палёў і прастораў. Мае сябры крычалі пра санкі, пра лыжы. Мы кідаліся снежкамі, смяліся. Нам было весела разам з гэтай мяцеліцай, і мне ад радасці хацелася пад разгалістай ліпай спяваць пра снег, пра зіму...

Зіма, зіма! Ідзі хутчэй, сцялі снягі на поле, на дарогі, на нашу вуліцу! Сып, мяцеліца, круці гурбы, каб я зноў даставаў шапкай дрэвы. Вось якія яны высокія, а заўтра мы памераемся!.. Ідзі, зіма-матуля, каб я хутчэй пабольшаў, каб я падрас!..

Вось так я думаў, бегучы са школы, у той дзень, калі выпаў першы снег, калі ўжо сэрцам адчуў, што нешта мінуў, перажыў, а сустракаю хоць знаёмае, але штосьці такое новае-новае...

1. Хто апавядае ў творы: аўтар ці яго герой? Дакажыце сваю думку.
2. Раскажыце, што напалохала хлопчыка асеннім до-світкам.
3. Якія малюнкi зімовай прыроды ён убачыў за акном? Знайдзіце адпаведныя радкі ў творы і прачытайце іх.
4. Чаму пісьменнік двойчы паўтарыў у двух сказах сло-ва «белы»: «лілося белае мяккае святло» і «Зямля, стрэхі, агарод накрыліся белым покрывам»?
5. Патлумачце сэнс выразу «А снежная бель адбірала вочы».
6. Адшукайце ў творы радкі, у якіх гаворыцца, што галоўнаму герою дужа падабаецца зіма. Ці блізкае вам такое ўспрыманне гэтай пары года?
7. Якімі вобразнымі словамі і выразамі карыстаецца пісьменнік для апісання зімовай прыроды? Прачы-тайце іх.
8. Звярніце ўвагу на ілюстрацыю да твора. Здагадай-цеся, да якога абзаца яна выканана. Прачытайце адпаведныя радкі. Якія карціны вы маглі б намаля-ваць да гэтага эпизоду? Апішыце іх.

Творчае заданне. Адлюструйце зіму, апісаную ў прачытаным творы, фарбамі на паперы (глядзіце памятку 2, змешчаную на форзацы 1).

У свеце прыгожага

1. Разгледзьце рэпрадукцыю карціны Сяргея Тугінава «Зіма прыйшла. Дзяцінства».

2. Адкажыце на пытанні.

1) Як вы думаеце, ці падыходзіць карціна да апавядання Івана Грамовіча «Выпаў снег»? Патлумачце.

2) Па якіх дэталях можна сцвярджаць, што снег за акном выпаў восеньскай раніцай?

3) Якія колеры пераважаюць на палатне мастака?

4) Чаму аўтар так назваў сваю карціну?

5) Які загаловак гэтаму твору жывапісу падабралі б вы, каб былі яго мастаком? Патлумачце.

6) Якія ўражанні выклікала ў вас карціна?

Маўленчая размінка. Прачытайце і адгадайце загадку. Падчас чытання захоўвайце правільнае вымаўленне гукаў [г], [ч], [ў] і [р].

Праз горы, даліны,
Праз тысячы сёл
З далёкай краіны
Вярнуўся пасол.
Спаважны, чыноўны,
Ён стаў на страсе,
У ботах чырвоных,
Каб бачылі ўсе.

Успомніце. Якія вершы, апавяданні і казкі прачыталі вы ў вучэбных кнігах? Якой паўстава перад вамі вясна ў апісанні паэтаў і празаікаў? Ці падбаецца вам гэтая пара года?

Дзе і калі вы бачылі і чулі буслоў? Раскажыце, што вам пра іх вядома.

Узлэссе — край лесу.

Спажыва — тут: яда.

Журыцца — сумаваць, тужыць, маркоціцца.

Воўна — валасяное покрыва авечак.

Пража — ніткі, атрыманыя ў выніку прадзення.

Трывалы — моцны, які з цяжкасцю паддаецца разбурэнню, псаванню.

Пафантазіруйце. Уважліва разгледзьце ілюстрацыю на с. 25 да твора «Буслы». Здагадайцеся, пра каго і пра што будзе апавядацца ў ім.